

**DİSTANT TƏHSİLİN PROBLEMLƏRİ
ПРОБЛЕМЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ
PROBLEMS OF DISTANCE EDUCATION**

UOT 37.01

Həsən Əhməd oğlu Hüseynov
*Azərbaycan Texniki Universitetinin elmi məsləhətçisi
texnika elmləri doktoru, professor, Əməkdar elm xadimi*

**DİSTANT TƏHSİL ELMİ-TEKNOLOJİ VƏ SOSIAL İNKİŞAFIN
TƏRKİB HİSSƏSİDİR**

Həsən Axmed oğlu Гусейнов
*научный консультант Азербайджанского Технического Университета
доктор технических наук, профессор, Заслуженный деятель науки*

**ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ – НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ НАУЧНО-
ТЕХНИЧЕСКОГО И СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ**

Hasan Ahmad Huseynov
*scientific consultant of the Azerbaijan Technical University
doctor of technical sciences, professor, Honored doer of science*

**DISTANCE EDUCATION IS AN INTEGRAL PART OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL
AND SOCIAL DEVELOPMENT**

Xülasə. Məqalədə dünya təcrübəsi təhlil olunmuş, distant təhsiln aktualığı əsaslandırılmış, onun reallaşdırılması üçün vacib olan dörd təhsil mühiti: videoteka, mediateka, virtual laboratoriya və onlayn repititorluq müəyyənləşdirilmişdir. Distant təhsilin internetdəki fundamental elementlərindən biri kimi Didaktik kiber məkanın onlayn texnologiyaların tətbiqindəki rolu xüsusilə vurğulanmış, onun tərkibi, funksiyaları və reallaşdırılma mexanizmləri təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: *distant təhsil, kiber məkan, didaktik məkan, onlayn təhsil, videoteka, mediateka, virtual*

Резюме. В статье произведен анализ мировой практики и обоснована актуальность дистанционного образования. Были определены четыре образовательные среда, необходимые для реализации дистанционного образования: видеотека, медиатека, виртуальная лаборатория и онлайн репетиторства. Особенно была подчеркнута роль дидактического кибер пространства, как один из фундаментальных элементов дистанционного образования в интернете при применении онлайн технологий.

Ключевые слова: *Дистанционное образование, кибер пространство, дидактическое пространство, онлайн образование, видеотека, медиатека, виртуальная лаборатория*

Summary. The article analyses world practice and justifies the relevance of distance education. Four educational environments necessary for the implementation of distance education were identified: video, media, virtual laboratory and online tutoring. The role of didactic cyber space, as one of the fundamental elements of distance education on the Internet when applying online technologies, was particularly stressed.

Keywords: *Distance education, cyber space, didactic space, online education, video, media, virtual laboratory*

Giriş. Ölkənin elmi-texnoloji inkişafı fəvqündə əhalinin geniş kütlələrinin məsəfədən in- formasiya mübadiləsi vasitələrinə malik onlayn təhsil xidmətləri ilə təmin olunması günün vacib

məsələləri sırasına çıxmışdır. İnsan əməyinin yaradıcı xarakteri gücləndikcə onun tətbiqi üçün məkan sədləri aradan qalxır. Hər bir mütəxəssis planetin bütün nöqtələrindəki informasiyalardan xəbər tuta bildiyi kimi, öz əməyinin nəticəsini də müvafiq informasiya kimi planetin istənilən nöqtəsinə çıxara bilər. Hər hansı bir yaradıcı prosesdə iştirak etmək üçün insanın fiziki olaraq harada olmasının heç bir əhəmiyyəti qalmır.

Elmi-texnoloji və sosial inkişafın tərkib hissəsi kimi təqdim edilən distant təhsil, fasiləsiz təhsil sisteminin bir forması olaraq insanın təhsil və informasiya almaq hüququnun reallaşdırılmasına, öz peşə fəaliyyətindən ayrılmadan əsas və ya əlavə təhsil ala bilməsinə xidmət edir. Ənənəvi təhsil formalarından fərqli olaraq, distant təhsildə təhsil alan biliyə doğru deyil, bilik təhsil alana doğru istiqamətləndirilir. Distant təhsilin hətta əlçatmaz göründüyü ölkələrdə belə, müvafiq dil təminatına malik öyrəncinin dünyanın istənilən universitetində onlayn təhsil almaq imkanları yaranır.

Texnoloji inkişaf etmiş bir sıra ölkələrdə distant təhsil milli prioritet elan edilmişdir. Amerikada çox saylı distant təhsil xidmətləri fəaliyyət göstərir. Avropa İttifaqında distant təhsil sisteminin fəaliyyəti müvafiq qanunvericiliklə tənzimlənir və dövlət fondları tərəfindən maliyləşdirilir. Distant təhsil proqramlarına malik universitetlər Distant Təhsil Universitetlərinin Avropa Assosiasiyasının (European Association of Distance Teaching Universities, EADTU) tərkibinə daxildir. Fransa, Almaniya, İspaniya, İtaliya kimi dövlətlər özlərinin on-layn platformalarına malikdirlər.

Rusiyada da son illərdə distant təhsil sisteminin yaradılması istiqamətində aktivlik müşahidə olunur, məsələn, Beynəlxalq Təhsil Assosiasiyası və Distant Təhsil Sisteminin İnformasiya-Analitik Təminat Mərkəzi yaradılmış, Böyük Britaniyanın Open University-nin filialı açılmışdır. Krasnoyarsk, Tomsk, Novosibirsk universitetlərinin bazasında distant təhsil universitetləri fəaliyyət göstərir.

“Təhsil haqqında” Azərbaycanın Respublikasının Qanununda distant təhsil forması nəzərdə tutulsa da, bu günə qədər onun hüquqi-normativ bazası formalaşmamışdır. Bizim universitetlərdə distant təhsilin ayrı-ayrı elementləri pilot layihələr kimi TEMPUS, Erasmus plus

proqramları çərçivəsində on-layn təhsil xidmətləri kimi tətbiq tapmışdır. Bu baxımdan AzTU-nun regional koordinatorluğu ilə son illərdə icra edilmiş Avropa layihələri, xüsusilə də “Rusiya Federasiyası, Çin və Azərbaycanda binaların enerji səmərəliliyi və ekolojiliyi üzrə distant və açıq təhsil formatında peşə bakalavri” Erasmus + LPEB №561732-EPP-1-FR-EPPKA2-CBHE-JP Erasmus plus layihəsi çox xarakterikdir. Layihənin beynəlxalq pilot qrupuna distant təhsil platformasına malik aparıcı Avropa universitetləri: Fransanın CNAM və Grenobl Akademiyası, İtaliyanın UNINETTUNO-TELEMATİKA, İspaniyanın Sevilya, Almaniyanın Leypsik texniki universiteti və digər universitetlər daxildir. Layihədə distant təhsil üzrə Avropa eksperti kimi İtaliyanın UNINETTUNO-TELEMATİKA universiteti çıxış edir. Bu universitet distant təhsil üzrə ixtisaslaşmış dünya şəbəkəsinə və özünün satellitinə malikdir. Layihə çərçivəsində aparılmış qarşılıqlı əməkdaşlıq AzTU-nun e.universitet sistemində distant təhsil platformasının yaradılması üçün çox səmərəli imkanlar açmışdır.

Problem. Azərbaycanda artıq əlavə təhsil xidmətləri bazarı fəaliyyət göstərir. Elm və texnologiyaların ən son nailiyyətləri üzrə öz iş yerini itirmədən ödənişli əsaslarla təkmilləşmə, ixtisasartırma, ikinci ixtisasalma, fasiləsiz təhsil, ömür boyu təhsil, yaşlıların təhsili kimi əlavə onlayn təhsil xidmətlərinə böyük ehtiyac yaranmışdır. Bu bazarda xarici ölkə universitetlərinin aktiv intervensiyası və güclü rəqabət hiss olunur. Yerli universitetlərin hər bir bakalavr, magistrant, doktorant, mühəndis-texniki işçi uğrunda mübarizə aparması lazım gəlir. Distant təhsilin ölkə üçün yüksək aktuallıq kəsb etdiyi bərdə son günlərdə UNEC rektoru, hörmətli professor Ədalət Muradovun çağırışının ictimaiyyət, xüsusilə də təhsil ekspertləri tərəfindən birmənalı dəstəklənməsi distant təhsilə keçidin aktuallığının bariz nümunəsidir. Distant təhsil platformasının yaradılması istiqamətində AzTU-da toplanmış qabaqcıl təcrübəni media vasitəsilə ölkə universitetləri və təhsil ekspertlərinin müzakirəsinə çıxarmaqda məqsəd qarşıda duran vəzifələr və onların icra mexanizmləri bərdə müəyyən təsəvvür yaratmaq və məsələnin hansı dərəcədə ciddi və məsuliyyətli olduğunu bir daha vurğulamaqdır.

Distans təhsilin hansı dildə aparılacağı bu gün ən mübahisəli məsələlərdən biridir. Bu baxımdan mühazirələrin ingilis dilində aparılması beynəlxalq tələbə kontingenti üçün daha əlverişli sayılır. Bu baxımdan, magistraturada oxuyan tələbə daha dərin biliklər almaq istəyirsə, o əlbəttə ki, beynəlxalq elmi ünsiyyət dili olan ingilis dilinə üstünlük verəcəkdir, çünki bu halda, 24 milyon istifadəçisini, 2000-dən artıq kursu, 160 ixtisaslaşmanı və 149 təhsil müəssisəsini təmsil edən Coursera-da MIT (CIHA) professorunun müvafiq mövzu üzrə mühazirəsini dinləmək imkanlarına malik olacaqdır. Bununla belə hər bir ölkə öz dili və mədəni irsi ilə fəxr edir və tədrisin öz dilində aparılmasında maraqlıdır.

Distans təhsil mühiti. Distans təhsil platformasında təhsil mühiti (LMS – Learning Management System), video və audio mühazirələrdən, elektron dərsliklərdən, interaktiv testlərdən, forumdan, tələbə-tədris materialları – müəllim arasında qarşılıqlı fəaliyyəti təmin edə bilən texnologiyalardan bəhrələnir. Adətən, bu mühit özündə dörd təhsil məkanını birləşdirir: videoteka, mediateka, virtual laboratoriya və onlayn repititorluq.

Videotekada rəqəmsal video dərslər, elektron təqdimatlar və elektron təhsil kontentlərinin informasiya daşıyıcıları saxlanılır. Rəqəmsal video dərslərdən istifadə etməklə klassik təhsil ənənələrinə uyğun olaraq simvolik-rekonstruktiv təlim prosesi təmin edilir. Videotekadan istifadə öyrənmə prosesinin səmərəliliyini yüksəldir, təlim üsullarını fərdiləşdirilməklə müasir təhsil texnologiyaları ilə zənginləşdirir və gücləndirir. Hər bir videodərs mövzuların indeksləşdirilməsi ilə həyata keçirilir və hiper-mətnli olur. Hiper istinadlar videodərslərin məzmununu elektron kitabxanada olan didaktik materiallarla: elektron dərsliklər, məqalələr, multimedya materialları, bibliografiyalar, saytografiyalar, interaktiv çalışmalar, virtual laboratoriyalarla əlaqələndirir. İnteraktiv dərslər vasitəsilə materialların kontekstual dərinləşməsi, praktiki tətbiq vasitələrindən istifadə etməklə isə nəzəri biliklərin daha səmərəli mənimsənilməsi təmin edilir.

Medioteka videostudiya, səs yazma studiyası, kompüter təqdimatlarının yaradılması və baxışı üçün vacib olan texniki vasitələrlə: kompüter, videokamera, maqnitofon, videomaqnitofon, pro-

yektor və s. ilə təchiz edilmiş qurumdur. Burada elektron təhsil kontentlərinin hazırlanması üçün vacib olan multiagentli texnologiyalar, hiper-mətn və multimedya texnologiyalarının proqram-Sofhtware və aparat-Hardware vasitələri və onlardan istifadə metodikaları saxlanılır.

Virtual kitabxana intellektual bibliografik sistemin tərkib hissəsi olaraq mövcud video dərslərlə bağlı tədris materiallarına: filmlər, şəkil və eskizlər, diaqramlar, animasiyalar və veb-saytlara keçid linglərini bibliografik arayışlar şəklində arxivləşdirir və müvafiq naviqasiya vasitələri ilə təmin edir. Virtual kitabxananın tərkib hissəsi olan bu növ obyektlər videodərslərin məzmununu daha dərindən əks etdirir, müəyyən bir mövzunu, bir fəslə, videodərsi, videodərslər komplektini və hətta bütöv bir kursun tədrisini zənginləşdirir. Elektron kitabxanada tələbə videodərslər ilə əlaqəli tədris materiallarına və hiper-mətn istinadlarına müraciət edə bilər. Tədris filminin məzmununa adətən, tədris proqramının bir və ya bir neçə mövzusu daxil olur. Filmin interaktiv xüsusiyyətləri: video təqdimat üçün seçilmiş bir və ya bir neçə sual və yaradıcı tapşırığı, axtarılan mövzuya və ya bölməyə keçid lingini, məşğələdən əvvəl, məşğələ vaxtı və məşğələdən sonra yerinə yetirilməli olan tapşırıqları əhatə edir. Tədris filmlərindən istifadə təcrübəsi göstərir ki, audiovizual tədris vasitələrinin köməyi ilə tələbə zaman vahidi ərzində ənənəvi üsullardan daha çox informasiya mənimsəmək imkanlarına malik olur. Filmdən istifadə təhsil alanda motivasiya və öyrəndiyi fənin ictimai mahiyyətini dərk etmə xüsusiyyətlərini formalaşdırır. Tədris filmlərinin motivasiya, illüstrasiya, səsli müşayiət olunma, reallıq və s. kimi danılmaz üstünlükləri ilə bərabər, bir-sıra çatışmazlıqları da mövcuddur, məsələn, filmə baxarkən tələbənin passivliyi, bəzi informasiyaların onun səviyyəsinə uyğun gəlməməsi, interaktiv fəaliyyətin olmaması və s..

Virtual laboratoriya real laboratoriya qurğusu ilə təmasda olmadan və yaxud ümumiyyətlə qurğusuz təcrübə aparmağa imkan verən proqram-aparat kompleksidir. Virtual laboratoriya dedikdə iki növ proqram-aparat kompleksi başa düşülür:

– Məsafədən idarə olunan laboratoriya qurğusu, belə komplekslərə distans laboratoriyalar deyilir.

– Laboratoriya təcrübələrini modelləşdirməyə imkan verən proqram (Software)-aparat (Hardware) vasitələri.

Virtual Laboratoriyada tələbə “bilik əldə etməklə öyrənmə” prinsipinə əsaslanaraq əldə etdiyi biliyi praktikada tətbiq edə bilir: tyutor onun qarşısına çıxan anlaşılmaqları izah edir və yaxud interaktiv dərs və ya forum vasitəsilə məsləhətlər verir. Tələbə interaktiv dərstdə verilmiş çalışmanı həll edir və qarşısına çıxan çətinliklər, çalışmanın həll üsulları, alqoritmləri və mümkün səhvlər barəsində öz rəyini bildirir. Didaktik kiber məkana daxil edilmiş interaktiv çalışmalardan istifadə edərək tələbə real vaxt vahidində özünü yoxlama aparır və videodərslər vasitəsilə öyrəndiyi nəzəri prinsipləri sınaqdan keçirir. İnteraktiv çalışmaları köməyi ilə simvolik-konstruktiv və qavranış-inkişaf üsulları tələbəni kreativ düşünməyə, eyni bir məsələyə müxtəlif prizmalardan baxmağa və arqumentləşdirilmiş axtarış aparmağa sövq edir.

Distant təhsil texnologiyaları. Distant təhsilin internetdəki fundamental elementlərindən biri də Didaktik kiber məkan(DKM) anlayışıdır. DKM distant təhsil universitetinin İnternetdəki təlim məkanıdır. Onun vasitəsilə təlim prosesinin hər bir iştirakçısının, yəni tələbə, müəllim və tyutorun fərdi məkanları və didaktik materialları əlaqələndirilir. DKM-də təhsil və təlim prosesləri bilik ünsiyyətinin yeni bir formasından istifadə etməklə həyata keçirilir. DKM-ə giriş fərdi istifadəçinin adından və açar sözündən istifadə etməklə, distant təhsil prosesinin iştirakçıları olan: müəllim, tyutor və tələbəyə müxtəlif daxil olma imkanları təklif edir. Bu halda istifadəçilərin hər üç kateqoriyası tədris prosesində eyni materialdan istifadə edə bilirlər. Müəllim və tyutor təhsil kursu boyunca didaktik materialları yeniləşdirə və ya dəyişdirə bilirlər. Tələbə isə öz şəxsi məkanında müvafiq məlumatlar, faktlar və şəxsi qeydlər saxlaya bilər. DKM-də hər bir kurs üçün tələbə aşağıdakılardan istifadə edə bilər: dəstək vasitələri və təlimin planlaşdırılması (fənn proqramı, konseptual plan, didaktik planlaşdırma, imtahan kitabçası, gündəlik); Simvolik anlayışlar və hipermətn təlimi üçün didaktik materiallar (videoteka və ağıllı kitabxana kimi təlim məkanları); Virtual Laboratoriya üçün didaktik materiallar; əməkdaşlıq təlimi üçün qarşılıqlı təsir vasitələri (forumlar, interak-

tiv dərslər, 3D virtual dərslər, onlayn re-pe-titorluq); tələbənin və qrupun fəaliyyətlərinin qiymətləndirilməsi və hesabat.

On-layn repetitorluq mövcud kommunikasiya vasitələrinin köməyi ilə tələbələrə tyutor-müəllimin dəstəyi ilə öz biliklərini daha da dərinləşdirmək, qarşılıqlı informasiya mübadiləsi aparmaq, əldə etdikləri bilikləri geniş tələbə auditoriyasında yaymaq və biliyin yayılması üçün qarşılıqlı əməkdaşlıq mühiti formalaşdırmaq imkanları verir. Müəllim və tələbələrə istifadəsi üçün forum, interaktiv siniflər və interaktiv 3D virtual məkan təqdim olunur.

Kommunikasiya imkanları tələbələrə bir-biri ilə və müəllim-tyutorlarla informasiya mübadiləsi aparmaq üçün şərait yaradır, nəticədə, alınmış biliklərin daha da dərinləşməsinə və yayılmasına xidmət edən ortaqlıq bir təhsil məkanı formalaşır. Müəllim və tələbələr əlavə olaraq (Second Life) forumdan, interaktiv dərslərdən və 3D virtual dərslərdən istifadə edə bilirlər. İnteraktiv dərslərdə müəllim və tələbələr interaktiv vasitələrdən istifadə edərək praktiki işlər yerinə yetirir, aralıq qiymətləndirmə testlərinə cavab verir, imtahanların simulyasiyasını aparır, dialoq qurur və öyrənmə prosesində birgə əməkdaşlıq edirlər.

Forum, asinxron ünsiyyət vasitəsidir və tələbələrə vaxt və məkan baxımından tamamilə müstəqil informasiya mübadiləsi aparmaq imkanları verir. Forumda mətn formasında göndərilmiş köhnə və yeni ismarıcları cavablandırmaq üçün sahələr nəzərdə tutulur. Hər sahəyə diskussiyanın mahiyyətini əks etdirən müvafiq ad verilir. Forumda tyutor tərəfindən nəzarət edilir. O, mövzuya aid olmayan ismarıcları bloklamaq, rədd etmək və yeni qəbul olunanları dəstəkləmək səlahiyyətlərinə malik moderator funksiyasını yerinə yetirir.

Müəllimin səhifəsində onun funksiyalarının icrasını təmin edən aşağıdakı sahələr nəzərdə tutulur: curriculum vitae (CV), kursun proqramı, konsepsiya kartı, didaktik material, didaktik planlaşdırma; imtahan xartiyası, imtahanların təqvimini, tədris məkanı, kurs tyutorlarının səhifələri ilə əlaqə. Müəllimin səhifəsindən dörd tədris məkanına daxil olmaq mümkündür: videoteka, mediateka, virtual laboratoriya və onlayn tyutorluq. Kursun proqramı aşağıdakı kimi strukturlaşdırılır: kursun təsviri, məqsədi və məzmunu;

zəruri şərtlərin müəyyən edilməsi; videodərslərə bağlı olan çalışmalara istinad; biblioqrafik göstərişlər; kursun açar sözləri; metodoloji göstərişlər və mövzunu öyrənmək üçün təkliflər. Kursun konsepsiya kartı müzakirə edilən müxtəlif mövzularla əlaqəli dərslərin mövzularını, hər bir dərstdə subyektlərin açıqlanmasını və didaktik materialları (kitab və məqalələr, CD-ROM, biblioqrafiya, sitologiya, çalışmalar, virtual laboratoriyalar) təqdim etməlidir. Didaktik materiallar kimi müəllim tərəfindən hazırlanmış məqalələr, dərsliklər, çalışmalar, CD-ROM, DVD və slaydlardan istifadə edilir. Didaktik planlaşdırma tələbənin sərmayəsinə uyğun olaraq ECTS kreditlərinin sayından asılı olaraq müəyyənləşdirilir. Didaktik planlaşdırmada kurs üzrə məsul şəxs təhsil şərtlərini və müddətini, tələbələrə kreditlərin verilməsi şərtlərini, eləcə də digər məlumatları göstərir. İmtahan Xartiyasına: imtahanın keçirilməsi qaydaları, imtahana buraxılış üçün ilkin şərtlər, imtahan üçün qeydiyyatdan keçmə qaydaları, imtahan günü təqdim edilməli olan sənədlər, nəticələrin bildirilməsi və protokolların tərtib edilməsi qaydaları daxildir. İmtahanların təqvimində: imtahanların tarixləri, yerləri, saatları və münisflər heyətinin tərkibi göstərilir. Müvafiq qaydalarla tyutorun və tələbənin səhifələri də tərtib olunur.

Distant təhsil sisteminin psixopedaqojik modeli üzrə tələbə təhsil prosesinin mərkəzində yerləşir və ehtiyaclarına görə inkişaf edir. Müəllim, tyutor və tələbə arasında güclü interaktiv əlaqə təhsil prosesinin yüksək səmərəliliyini təmin edir. Hər bir tələbənin ixtiyarında “Mənim tələbə səhifəm” adlı bir səhifə olur və tələbə bu səhifədə müxtəlif didaktik materialları öz tələblərinə uyğunlaşdıraraq tədris prosesində fəal iştirak edir. Tələbələrin tədris prosesində iştirakı kəmiyyətə tyutor tərəfindən qiymətləndirilir. Tyutor tərəfindən tələbənin didaktik kiber məkanadakı işi (navigasiya), yəni təhsil məkanına daxilolmaların sayı və müddəti, onlayn repetitorluq vasitələrindən istifadə, yerinə yetirilən çalışmaların sayı və qiymətləndirilməsi /özünü qiymətləndirmə də daxil olmaqla statistik təhlil əsasında həyata keçirilir. Gündəlik (didaktik fəaliyyətin planlaşdırılması): tyutor və ya müəllim tərəfindən çatda, forumda və ya virtual sınıfdə təyin edilmiş məşğələlərdə iştirakı təmin edir. Qarşıya çıxan çətinlikləri aradan qaldır-

maq, şəxsi qeydiyyatlar aparmaq və ya tyutor-dan kömək istəmək lazım gəldikdə də gündəlikdən istifadə edilir.

Distant təhsil proqramı təhsil alana müvafiq biliklərə malik fayl şəklində təqdim olunur. Tələbə bu bilikləri öyrəndikdən sonra müvafiq suallar verən özünü yoxlama proqramına müraciət edir. Cavablardan asılı olaraq tələbəyə növbəti səviyyəyə keçməyə icazə verilir və ya biliyin qane edici olmadığı bildirilir. Əgər ali məktəb bir ölkədə tələbə isə başqa ölkədə yerləşirsə, onda mütləq yazılı formada imtahan verilməsi lazım gəlir. Müvafiq fənnin tədris materialları serverə yüklənir, modullar üzrə öyrənilir və yoxlama işi yazılır. Yoxlama işi müsbət qiymətləndirildikdən və imtahana buraxılmaq üçün vacib olan digər şərtlər ödənildikdən sonra təşkilatçılar imtahan vaxtını müəyyən edirlər. İmtahana dair təlimata aşağıdakı sənədlər daxildir: imtahanın gedişi üsulları, imtahana buraxılmaq üçün şərtlər, imtahan sifarişi üsulları, imtahan vermək üçün təqdim ediləcək sənədlər, nəticələri tələbələrə çatdırılma üsulları, nəticələr üzrə hesabatların hazırlanma prosedurları.

Distant təhsildə nəzarət forması kimi, adətən, distant təşkil olunmuş imtahanlar, müsahibələr, kurs və buraxılış işi layihələri, eksternat və intellektual kompüter test sistemlərindən istifadə edilir. Bu halda keyfiyyət probleminin müvəffəqiyyətlə və müasir təhsil standartları səviyyəsində həlli üçün Vahid Dövlət Test Sisteminin yaradılması prinsiplial əhəmiyyət daşıyır. Müasir intensiv texnoloji inkişaf tempi ilə əlaqədar olaraq informasiyanın və biliyin mübadilə kanalları da şaxələnmə bilər. Belə olan şəraitdə distant təhsil daha geniş tətbiq imkanlarına malik olur.

Nəticə. Distant təhsil üzrə dünyanın aparıcı universitetlərin təcrübələrinin təhlilindən göründüyü kimi Azərbaycan təhsil sisteminin qarşısında yüksək peşəkarlıq tələb edən, mütərəqqi təhsil və İT texnologiyalarına söykənən sistemli və məqsədyönlü fəaliyyət durur. Belə bir fəaliyyətin baza prinsipləri, o cümlədən də təhsil sistemində ictimai-dövlət idarəçilik modellərinin tətbiqi, təhsil sisteminin açıqlığının, sadəliyinin və investisiya cazibədarlığının təmini, təhsil və əlavə təhsil proqramlarının saylarının artırılması, ali təhsil sisteminin bütün dünya üçün açıq olması, ali təhsil müəssisələrinin ərazi baxımından nizamla paylanması, ali təhsilin inkişafında

marağı olan bütün tərəfdaşların koordinasiya prosesində iştirakı və s. Təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasında artıq öz əksini tapmış və reallaşdırılma mexanizmlərini müəyyənləşdir-

mişdir. Digər spesifik məsələlərin həlli üçün isə ölkə universitetlərinin elmi-pedaqoji potensialının səfərbər olunması, sistemli və məqsədyönlü fəaliyyəti lazım gələcəkdir.

Ədəbiyyat:

1. <https://scicenter.online/psihologiya-pedagogika-scicenter/tehnologii-distantsionnogo-obrazovaniyaosnovnyi-50852.html>
2. Обыденкова В.К. Предпосылки становления киберпедагогике как наука XXIвека, Философские проблемы информационных технологий и киберпространства. М., 2015.

E-mail: tk_xt2001@mail.ru

Redaksiyaya daxil olub: 10.05.2022